

DE ACHTERGROND

van een radicale onderwijsvernieuwing VIII

Sociocratische ordening.

Dit monisme komt tot den modernen mensch met een nieuw evangelie: Sociocratie, zelfordening van de groep. Kees Boeke gaf een geschriftje uit onder dien titel en heeft dit later uitgewerkt in „Redelijke ordening van de mensengemeenschap“.

Het gaat van deze gedachte uit: leer de menschen samenleven en de menscheit is gered. Geen dictatuur, geen parlementaire democratie, maar sociocratie is het verlossende woord.

Daartoe is noodig, dat de z.g. Bespreking, die Boeke in de Werkplaats heeft ingevoerd als Grondslag voor het gemeenschapsleven, nu ook in het groote menschenleven op breeder terrein wordt toegepast. Ongeveer 150 personen vormen een Buurtbespreking, de afgevaardigden van 40 buurten een Wijkbespreking, de vertegenwoordigers van 40 Wijken een Districtsbespreking en ongeveer 40 districten de Landsbespreking. Naast deze geografische vertegenwoordiging zou dan nog een functionele moeten komen, naar de industrieën en beroepen.

Deze Besprekingsmethode, deze sociocratische ordening, dat de menschen in onderling vertrouwen alle problemen bespreken en afspraken maken, waaraan ieder zich te houden heeft, hebben de Quakers al sinds eeuwen toegepast.

Maar wat het Genootschap der Vrienden meende te doen op Christelijke basis wil Kees Boeke tot stand brengen op universeel menselijke basis. Hij heeft daarbij een groot vertrouwen in den mensch, den goeden mensch. Want zegt hij: „De grote vraag is of er een universele basis is van diep en echt gemeenschapsleven tussen menschen van allerlei soort en overtuiging. Ik geloof, dat die er inderdaad is, en ik heb het ervaren, dat daar, waar menschen samenkomen met de vooropgezette begeerte in elk hunner, het belang van de ander evenzeer als het eigen belang te willen dienen, een zeer heilige geest onder hen gaat wonen“.⁷⁹⁾

Op die geest komt het nu aan, die geest van onderling vertrouwen, „daar gaat het sociocratisch stelsel stilzittend van uit“.

„Zonder die geest van harmonie, zonder die liefde tot de naaste is sociocratische ordening niet mogelijk“.⁸⁰⁾

„De geest, die allen beheerst, moet zuiver zijn“.⁸¹⁾ Ook de Quakers spreken er van, dat er een nieuwe gezindheid en zuivere geest moet gewekt worden.

Maar dat alles wisten we reeds lang. Onze oude bijbel zegt het veel juist en zuiverder. Die spreekt ook over die liefde tot den naaste en heel veel zelfs. Doch de bijbel kent niet de algemeene menschenliefde, de humanistische kameradschap op „basis van echte menselijkheid“. De liefde is de vervulling der wet, Gods liefdeswet. God lief hebben boven alles en den naaste als zichzelf. De eerste en tweede tafel der wet onverbreekelijk verbonden.

Het is ongetwijfeld juist als Kees Boeke scherp veroordeelt het egoïsme, de zelfhandhaving, het begeeren naar bezit, het verdringen en uitbuiten van den ander, kortom 't gebrek aan naastenliefde. En de bijbel leert ook, dat in 't laatste der tijden dit er niet beter op zal worden: de liefde van velen zal verkouden. Het aangeprezen middel hiertegen is dan: leer de kunst van samenleven en de menscheit is gered en wij krijgen een nieuwe maatschappij.

Maar dit middel zal falen. Want het kwaad wordt hier te oppervlakkig gezien. Die zelfzucht niet gezien als vrucht van den afval van God.

Daarom richt zich dit evangelie van verlossing tot het leven, en hier speciaal het omgangaleven, 't sociale aspect van de werkelijkheid, dat hier te veel apart gezet, verabsoluteerd en dus overschat wordt.

De bijbel doet anders. Die peilt ook het kwaad van de zelfzucht. Maar veel dieper. Die gaat tot den wortel, tot het hart, het religieuze centrum van ons bestaan.

En het bijbelsch evangelie van verlossing richt zich dan ook tot het hart: Zoek eerst het Koninkrijk Gods en alle andere dingen zullen u toegeworpen worden. In 't hart grijpt Gods Geest den zondaar en herstelt hem weer in levensverband met God door Christus.

Dan komt ook de liefde tot den naaste en dus ook 't omgangaleven tot zijn recht en op zijn juiste plaats. En nooit apart, verabsoluteerd. Want de liefde tot den naaste is niet los te maken van het eerste en groote gebod.

Dan komt de naastenliefde weer in eere om des Heeren wil. Veel sterker en zuiverder dan in een kameradschappelijke maatschappij.

III. De geestelijke achtergrond.

„Niemand“, zegt Kees Boeke, „moet zich begeven in opvoedend werk, die zich niet geestelijk verdiept heeft, die niet religieus leeft“.⁸²⁾

⁷⁹⁾ Redelijke Ordening, etc. bl. 27.

⁸⁰⁾ Idem, bl. 21, 22.

⁸¹⁾ Idem, bl. 46.

⁸²⁾ Kindergemeenschap, bl. 252.

Denken. In dat geestelijke, religieuze leven neemt het denken een allesbeheersende plaats in. Ook in de opvoeding is denken volgens Boeke „het belangrijkste van alles wat de kinderen moeten leren“.⁸³⁾

„De werkelijke vernieuwing is pas begonnen wanneer wij beginnen te bereiken dat de kinderen schepend werk gaan doen en vooral wanneer zij zelfstandig leren denken“.⁸⁴⁾ De kinderen moeten „'t redelijke der dingen leren zien en aan dat redelijke gehoorzamen“.

En dat de menschen in een God zijn gaan gelooven, Schepper van hemel en aarde is volgens Boeke een rampzalige stap geweest in het denken der menschen.

Want de mensch denkt zich zijn god. „Zeg mij wie uw god is en ik zal zeggen wie gij zijt“. „De mens projecteert tot godsbegrip wat hij als goed beschouwt, tot duivel wat hij als slecht beschouwt“.⁸⁵⁾

Daarom is het zoo noodig, dat de menschen goed leeren denken. „Waaraan onze tijd zo ontzaglijk behoefte heeft is: dat het nodig is dóór te denken tot het einde, totdat wij het ganse geheel van het zijnde binnen onze gedachtencirkel hebben getrokken“.

„Ons denken moet universeel worden en niet slechts een klein deel van het zijnde beschouwen“.⁸⁶⁾

POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

Vertel hun Uw verhaal

In het nummer van 1 April j.l. van „De Industrie“, het veertiendaagsch orgaan van de hoofdgroep Industrie kwam onder dezen titel (behoudens een enkele taalfout: er stond „hen“ in plaats van „hun“; zelfs deze schrijver wist blijkbaar niet meer hetgeen hij op de lagere school moet hebben geleerd over de 3e en 4e naamsvormen) een interessant artikel voor, waarin de industrieelen werden opgewekt het publiek over hun werk te gaan inlichten. Deze titel, welke door mij ook boven dit inleidend artikel is geplaatst, was een ietwat vrije vertaling van het motto waaronder een Canadeesch weekblad niet lang geleden een campagne was begonnen: „Industry has a story to tell“. De gedachte, welke aan deze Canadeesche actie ten grondslag lag, was, aldus genoemd blad, de volgende. De industrie laat zich door allerlei linksche elementen slagen in het gezicht geven, waarop zij nauwelijks een woord antwoordt. Ten onrechte, zegt het blad, want de industrie heeft heel wat te zeggen. Zij moet dan ook het publiek gaan inlichten over het groote werk, dat door particulier initiatief wordt verricht om de productie en de werkgelegenheid uit te breiden, zaken, waarvan het publiek zoo goed als niets weet.

Deze laatste opmerking van den schrijver lijkt mij niet van grond ontbloot, en geldt m.i. ook van het Gereformeerde publiek, gelijk mij door vooraanstaande personen uit onzen kring onomwonden werd toegegeven. De gemiddelde Nederlander weet maar weinig van het leven onzer industrieën. Hij kent de namen van enkele bedrijven, leest zoo nu en dan eens iets over nieuwe producten die aan de markt komen, maar van de ononderbroken prestaties van die duizenden ondernemers in zijn eigen land, van hun dagelijkschen strijd tegen de bergenhooge moeilijkheden, waarvoor zij zich geplaatst zien, daarvan is hij vrijwel niet op de hoogte. Men spreekt tegenwoordig veel over medezeggenschap, ook economische medezeggenschap in de bedrijven van allen, die in die bedrijven werken. De vraag is evenwel gewettigd, of bij een zoo geringen stand van kennis der zich voordoende feiten, met name bij de zeer ingewikkelde totale structuur van het economisch leven, medezeggenschap niet eer een reuze stap terug dan vooruit betekent. Wij hopen op deze inderdaad zeer actuele kwestie in volgende artikelen nog wel terug te komen.

Vanwaar nu deze onwetendheid?

Is dit de schuld van den doorsnee burger, die zijn belangstelling liever op andere dingen richt? Ongetwijfeld gaat hij niet geheel en al vrij uit, de algemeene drang naar ontspanning en vermaak in plaats van naar inspanning en ontwikkeling, die ook in christelijke kringen merkbaar is, de oppervlakkigheid van het leven, doet zich hier gevoelen. Hierin verschilt van den schrijver van genoemd artikel, wanneer hij schrijft: „dat is niet de schuld van den gemiddelden landgenoot“. Met hem ben ik evenwel wel van oordeel, dat ook de Nederlandsche ondernemer hier schuldige staat.

Het is inderdaad een merkwaardig verschijnsel, dat over het algemeen genomen de industrieelen overal ter wereld de publiciteit schuwen.

Ford maakt hierop een bekende uitzondering. Hoe is dat te verklaren?

Stellig werkt hier de vrees, dat door dergelijke publicaties over de onderneming wel eens waardevolle

„Bewuste mensen zijn mensen, die het Al in hun denken betrekken“.

Hier wordt het menselijk denken op een goddelijken troon gezet, met souverain gezag bekleed. Dit houdt in „een religieuze stellingkeuze in af-godische zin“.⁸⁷⁾

Dit Schrift-afvallig denken, dat van God, den Souverein, Schepper en Wetgever, aan Wien het zijn bestaat dankt, niet weten wil, raakt op doolpaden en ziet de werkelijkheid niet meer.

Dit denken heet universeel, gaande over 't gansche geheel van 't zijnde. Maar het is heelemaal niet universeel. Die gedachtecirkel is maar eng. De Schepper van hemel en aarde, de hemel als woonstede Gods, de engelenwereld, de Satan en zijn demonen worden genegeerd en vallen buiten dit z.g. universeels denken. Men houdt dan een z.g. kosmos over, de aarde, met mensch, dier en plant en de hemellichamen, het z.g. Al. Religieus leven heet dan: de mensch zien als deel van het groote geheel van den Kosmos, de religieuze mensch is de Al-mensch.

„Kosmisch“ is een geliefd woord bij Kees Boeke. Wij hooren hem spreken van kosmische wetten, kosmischen gang, de kosmische vrijheid, kosmisch besef etc. Het staat waarschijnlijk in verband met zijn religieuze instelling tegenover den kosmos, het Al.

F. GROENENDIJK.

⁸³⁾ Vernieuwing, jg. I, bl. 166.

⁸⁴⁾ Het Kind, 1936, bl. 405.

⁸⁵⁾ Het Kind, 1936, bl. 404, 406.

⁸⁶⁾ Dooyeweerd, Wijsbeg. der Wetsidee I, bl. 24.

gegevens betreffende het bedrijf ter kennis van concurrenten komen. Men kan den invloed daarvan b.v. zelfs waarnemen in de jaarverslagen van tal van ondernemingen, die veelal nietszeggende documenten zijn. Daar betreft het dan de informatie, die gegeven wordt aan de aandeelhouders, die toch altijd nog als de eigenaren van de onderneming moeten worden aangemerkt. Wanneer dezen nu al onvoldoende worden ingelicht, hoe zal dan de publieke belangstelling ooit eenigermate bevredigend worden gewekt en voorgelicht! En zoo zien we het verschijnsel, dat we wel Werkgeversorganisaties hebben, die in beperkten, eigen kring de onderlinge informaties uitwisselen en de problemen en aspecten van hun ondernemingen bespreken, voor zoover daarmede geen directe eigen belangen geschaad worden, maar tegenover land en volk zwijgt de ondernemer, zoodat de burgers tamelijk onkundig blijven van den feitelijken ontwikkelingsgang van de talrijke industrietakken en den onderlingen samenhang van deze groote economische groepeerings.

Om kort te gaan, het wel en wee van het bedrijfsleven spreekt veel te weinig tot het besef van het volk, het gevoelt er zich vaag bij betrokken, merkt de uitwerking van de economische resultaten in grooter verband, aan bepaalde beperkende overheidsmaatregelen, vooral in dezen tijd en aan den zwaren belastingdruk, maar eenig inzicht in de bewerkende factoren ontbreekt. Het plotseling en algemeen veld winnen van bepaalde ideologieën, die strijden met het eigen economisch rechtmatig landstelsel, zooals ook deze tijd weer te zien geeft, b.v. in zake Nederlandsch Indië, kan m.i. ook niet geheel zonder in rekening brengen van dezen factor van economische onkunde bij het volk worden verklaard.

De schrijver van genoemd artikel in „De Industrie“ beoogt nu den ondernemer te voorschijn te halen van achter het ijzeren gordijn, waarachter hij zijn handel en wandel verbergt en hem er toe te brengen tot het geven van grotere bekendheid aan zijn werk. Op deze wijze zou dan door de burgers te doen medeleven met het werk van den ondernemer de noodzakelijke basis kunnen worden gelegd voor juist begrip en meer waardeering van dat werk. Dit werk lijkt hem vooral noodzakelijk geworden, nu hij de ondernemerspositie in gevaar ziet komen in onzen tijd. Hij schrijft: „Er is 'n voortdurende agitatie tegen den industrieelen ondernemer; steeds weer wordt de suggestie gewekt, dat de overheid tal van maatschappelijke taken beter kan vervullen dan indien zij aan het particulier initiatief worden overgelaten. De ondernemers zijn maar winstjagers, die ternaauwernood maatschappelijk gevoelen hebben of een maatschappelijke functie vervullen. Men dringt aan op socialisatie, men verlangt planning, men wil overheidstoezicht en -controle. In al die rijke schakeeringen schuilt één gemeenschappelijk element: de ondernemer wordt niet in staat geacht een verantwoordelijke functie zonder toezicht te vervullen“.

Inderdaad kan m.i. niet ontkend worden, dat de ondernemer een in onzen tijd veel besproken en waarlijk dikwijls niet gunstig besproken figuur is. De caricaturistische tekenaar Peter Lutz, medewerker van „Succes“ bracht de gedrukte positie van den ondernemer onlangs in een serie geestige prentjes in beeld, die elk een tak van bedrijf voorstelden. Die tekeningen waren voorzien van de navolgende onderschriften: De een maakt kinderwagens — de ander stoomfluiten, — Piet doet in veiligheidsspelden — en Jan in rioolbuizen, — A. maakt wrijfwas — en B. broekpersen, — maar één ding hebben ze gemeen — dat de huidige staat hen allen..... — als een soort misda-

digers maken
Den
den, 2
voorge
met e
met e
laat,
hebbes
tisch
voeter
koudes
dezen
Mo
tende
ben?
passar
onzen
verdr
dan w
Uw al
mische
maal
criptie
mij ge
te mal
nauw
In e
gen h
nis na
de cor
man z
ten. D
de we
nemen
ook in
helder
en dat
voort
was n
prof.
dit bla
ander
ben ik
wil de
oproep
oordee
het jz
noch z

Hoog
Onde
wenden
ken" te
Het l
gen va
Maart
geven t
bedoelr
Zij he
in Trou
formati
„Wij n
heusch
werken.
Is in z
cliqueu
Derge
van U t
af, of i
samenw
lijke tel
Is bo
reert, n
nr. 45,
synodoc
ming d
schorsin
grenzen
lingen,
rechtsg
mitsdier
hen da
worden
Onder
U mom
ethische
zeggen
Boven
de syno
niet alle
menwer
synode
raden, l
essentie
de fact
en de s
schen, d
handele
eertoebr
tus als
ping va
1:20-2
der gen
Held, C
aan de
Christel